

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' יתרו תשפ"א | גליון מס' 225

הדברים נמסרו ביום ו' עש"ק פר' בשלח, ט"ז שבט תשפ"א

עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

כוחן של מאה ברכות

מהי סגולת וחשיבות אמירת מאה ברכות בכל יום ויום? | מהיכן נלמד חיוב זה, ומה הטעמים לכך? | כיצד משלימים מאה ברכות בשבת? | והאם ניתן להשלימן על-ידי אחר שאין שומעים אותו? | והאם ראוי לסמוך על שמיעת הברכות מאחרים? | האם חובת אמירת מאה ברכות הוא מן התורה, או מדרבנן? | האם גם נשים חייבות בהשלמת מאה ברכות בכל יום?

יום ויום תן לו מעין ברכתיו". ובגמרא (ברכות לה ע"א) "אמר רב יהודה אמר שמואל, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו מעל", ולכן צריך כל אדם לזהר שלא יבוא לידי מעילה, בהנאתו בלי ברכה.

כי כן - יברך גבר'

רבינו דוד אבודרהם הוסיף רמז מן הכתובים, שנאמר (תהלים קכח ז) "הִנֵּה כִּי כֵן יְבֹרֵךְ גִּבּוֹר יְרֵא ה'", כלומר, שמנין "כי כן" דהיינו מאה - יברך גבר. וכתב מרן החיד"א במחזיק ברכה (סי' מו סק"ב) ובקשר גודל (סי' ה ס"ק לב) דטעם המאה ברכות הוא כדי להגן על צ"ח קללות שבמשנה תורה, וכתב (דברים כח סא) "פֶּלַח חֲלִי וְכָל מִנְפֶה", הרי זה מאה. ובסידור עת רצון כתב בשעה שאומר בהלל 'ובשם ה' אקרא', תכוין סופי תיבות מ'א'ה' שהוא סוד מאה ברכות שאדם מברך את שמו יתברך בכל יום. ובהגהות אשל אברהם (סי' מו) כתב שנכון להוסיף על המאה ברכות, שנאמר (תהלים עא ז): "וְאַנְי תְּמִיד אֲחִיל וְהוֹסַפְתִּי עַל כָּל תְּהִלָּתְךָ".

והאור החיים הקדוש (דברים כב יט) כתב שהפסוק "וְעִנְשׂוּ אֹתוֹ מֵאָה כְּסָף" רומז למאה ברכות שחייב לברך בכל יום, כמו שדרשו הפסוק (דברים יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלוך שואל מעמך' - אל תקרי 'מה' אלא 'מאה', ופסוק זה בבעל תשובה נאמר, כאומרם (בר"ר כא ו) "אין 'ועתה' אלא תשובה, שנאמר, 'ועתה ישראל מה ה' אלוך שואל מעמך'", על כרחך שחייב להשתדל להשלים, ואומר (דברים כב שם) "וְנִתְּנוּ לְאַבְי הַנְּעֵרָה", שכולן הן ברכות לה' שהוא אבי הנערה, והם עם ישראל שנאמר בהם (הושע יא א) "כִּי נֶעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה". הרי לנו החשיבות הרבה שיש בהשתדלות האדם לברך מאה ברכות בכל יום ויום.

השלמת מאה ברכות בשבת

וכן פסק הרמב"ם (הל' תפלה פ"ז ה"ד) שחייב אדם לברך מאה ברכות בין היום והלילה. ובבית יוסף (סי' מו) הביא בשם שבלי הלקט (סי' א) בשם גאון שבשבת שאין מתפללים תפילות שמונה-עשרה, משלימים הברכות עשרים בשבת שקורין בתורה, שבעה עולים בשחרית ושלושה עולים במנחה, ומברך כל אחד אחת לפניו ואחת

שאלה: ידוע שחכמים תיקנו לנו לברך בכל יום מאה ברכות, ויש בכך סגולה לעצור את המגיפה. האם יש חובה גם על הנשים להשלים מאה ברכות בכל יום?

חשיבות מאה ברכות בכל יום

תשובה: מקור הדין של אמירת מאה ברכות בכל יום, בגמרא (מנחות מג ע"ב): "תנא, היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר (דברים יב): "וְעִתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֹךָ", ופירש רש"י, שיש לקרוא תיבת 'מה' מלשון 'מֵאָה', כלומר מאה ברכות. והתוספות כתבו בשם רבינו תם לבאר האיק משמע מאה ברכות, שכן בפסוק 'ועתה ישראל' יש מאה אותיות, שתיבת 'שואל' כתובה כאן מלא וי"ו. ויש מפרשים שתיבת 'מה' עולה בא"ת-ב"ש מאה (שכן האות מ' בא"ת-ב"ש היא י', והאות ה' בא"ת-ב"ש היא צ', ועולות יחד בגימטריא מאה). והביאו דברי רש"י שתיבת 'מה' קרי ביה 'מאה', כלומר שחייב מאה ברכות, יש מפרשים שהוא כדי להשלים מנין מאה באותיות הפסוק, וכאשר קוראים 'מאה' - נוספת אות אחת, ונמצא מאה אותיות (וראה מהרש"א שם ד"ה חייב). ובשבתות ובימים טובים שאין מתפללים שמונה עשרה ברכות בתפילת העמידה, אמרו בגמרא שרב חייא בריה דרב אויא בשבת וביום-טוב טרח והשלים את מנין מאה הברכות בבשמים, ומיני מגדים שטעונים ברכה.

ובמדרש רבה (במדבר יח כא) אמרו על הפסוק (שמואל-ב כג א) "וְאַלְהַ דְּבָרֵי דְּדוֹד הָאֲחֵרוֹנִים נְאֻם דְּדוֹד בְּן יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמַר הַגִּבּוֹר הַקָּמַן עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנֶעֱמַר זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל" - "על" בגימטריא מאה, שבכל יום היו מתים מישאל מאה איש, ולא היו יודעין על מה, עד שחקר והבין ברוח הקודש, ותיקן להם לישראל מאה ברכות, ועל כן תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום. וכיון שתיקנו, נעצרה המגיפה. והובא בשבלי הלקט (סי' א) בשם רבינו שלמה ז"ל, ובטור (סי' מו) בשם רב נטרונאי גאון. וכתב שצריך כל אדם לזהר בחיוב מאה ברכות בכל יום, והפוחת אל יפחות, והמוסיף יוסיף על כל דבר ברכה וברכה שנתקנה לו, כמו שאמרו בגמרא (ברכות מ ע"א) על הכתוב (תהלים סח כ) 'ברוך ה' יום יום' - בכל

בכלל המצוות, אין ראייה, שהרי הוא מנה עוד הרבה מצוות דרבנן בכלל המצוות.

חיוב נשים באמירת מאה ברכות

גם הנשים צריכות להשתדל מאד לברך מאה ברכות בכל יום, מאחר וחיוב מאה ברכות בכל יום אין לו זמן קבוע ביום, והוא חיוב המתחדש מידי יום ביומו, מערב עד ערב, ממילא אין שום טעם וסיבה לפטור את הנשים מחיוב זה, שלא נפטרו הנשים אלא ממצוות שהזמן גרמא, כגון מצוות שופר, סוכה ולולב, שהן באות מזמן לזמן בשנה.

מרחן הבית יוסף (סי' מו) מנה חשבון מאה ברכות בכל יום, ובכללן ברכת ציצית ותפילין, ולכאורה הרי אשה אסורה להניח תפילין ולהתעטף בציצית, ועל הפסוק (דברים כב ה) "לא יהיה כלי גבר על אשה", כתב בתרגום יונתן שבכלל זה גם איסור ציצית ותפילין, ואם כן אולי יש מקום לפטור הנשים מצד זה. מכל מקום, הרי בכסף משנה (הל' תפלה פ"ז הי"ד) לא הזכיר ברכות ציצית ותפילין במנין המאה ברכות. ואפילו אם תמצא לומר שנשים פטורות מתפילת ערבית, שעיקרה רשות, ושם מנה שלוש תפילות, מכל מקום עליה להשלימן על ידי פירות ומגדנות וכיו"ב.

כיצד משלימות?

יש שהעירו היאך אפשר לחייב הנשים במאה ברכות, הרי אינן חייבות להתפלל שלוש תפילות ביום, אלא די להן רק בתפילה אחת ביום, כמבואר בשו"ע (סי' קז), אם כי רשאיית הן להתפלל שאר התפילות, מכל מקום אינן חייבות. ולבני אשכנז הנוקטים כדעת התוס' שחייבות הן בתפילת שחרית ומנחה, מלבד ערבית שהיא רשות, לא קיבלוה הנשים כחובה, נוכל להבין כיצד מגיע חשבון מאה ברכות. אך לבני ספרד שנשים חייבות רק בתפילה אחת.

ויתירה מכך, גם אין הנשים רשאיות לברך על פסוקי דזמרה, 'ברוך שאמר' ו'ישתבח', וברכות קריאת שמע שחרית וערבית, כיון שהן מצוות שהזמן-גרמא, שברכות קריאת-שמע שחרית הוא רק עד ארבע שעות, ופסוקי-דזמרה עד חצות, וכן ברכות קריאת-שמע ערבית זמן קבוע, ואם כן כיצד תוכלנה להגיע למנין מאה ברכות בכל יום.

ואמנם מטעם זה כתב בספר שלחן שלמה לפטור את הנשים מחיוב מאה ברכות בכל יום. אולם הרי רק במצוות-עשה שהזמן גרמא פטרו את הנשים, ואם כן למה יפטרו את הנשים ממצווה זו, וכי אסורות הנשים להתפלל גם תפילת מנחה ואף ערבית, הגם שאינן חייבות, כי תפילה - רחמי ניהו. וכן יכולות להשלים מאה ברכות על ידי ברכות על שתיה ופירות ומגדנות, וכן אם שומעת ברכה מאחר, ויש דרך להגיע לחשבון מאה ברכות, אין סיבה לפטור.

ולכן להלכה, גם הנשים צריכות מאד להשתדל לברך מאה ברכות בכל יום.

לאחריה, הרי עשרים ברכות, והמפטיר מברך שבע, והקהל שומעים ברכותיהם. וכן בהגהות מיימוניות (הל' תפילה פ"ז אות פ) בשם הר"א ממיץ בספר יראים (סי' רנה) דברכות שמברכין הקוראים בתורה וברכות המפטיר עולין לשומעיהן לחשבון מאה ברכות, לפיכך הזהירו שנכון לקוראים בתורה לומר הברכות בקול רם.

וכן כתב הרא"ש (ברכות פ"ט סי' כד), ואמנם כתב שמשמע מדברי ההגהות שם דדוקא כששומעין אותן ועונין אחריהם אמון, אולם הרא"ש חלק וכתב שאפילו אם אומרים אותם בלחש, והציבור לא שמע, כיון שהם יודעים איזו ברכה הוא מברך, ומכוונים לצאת בה ידי חובתם ועונין אחריה, יוצאים ידי חובה, והביא ראייה מדברי הגמרא (סוכה נא ע"ב) שבבית-הכנסת של אלכסנדריה היו מניפין בסודרין, להודיע שסיים שליח-ציבור הברכה ויענו אמון, בפעם הראשונה - ברכת 'מגן אברהם, בפעם השנייה ברכת 'מחיה המתים' וכן הלאה. הרי שהיו עונים אמון אף על פי שלא שמעו הברכה, דכיון שידועין איזו ברכה סיים, די בכך, וגם משלים לו למאה ברכות בכל יום. וכן מבואר בשולחן ערוך (סי' רפד ס"ג) שצריך לכוין לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר, ויענה אחריהם אמון, ויעלו לו להשלים מנין מאה ברכות שחסר מנינם בשבת. וכתב במשנה ברורה (סק"ה) שעל כן המצוה על העולים שיברכו בקול רם, כדי שכל הקהל ישמעו ויוכלו לענות אמון, דעל ידי עניית אמון חשוב כאלו היה מברך לעצמו. ואמנם לכתחילה ישתדל אדם לברך מאה ברכות בעצמו, ולא יסמוך על שמיעת הברכות ששומע בקריאת-התורה, ורק כשאין לו אפשרות.

מן התורה או מדרבנן?

בעל הלכות גדולות מנה את חיוב מאה ברכות בכל יום בכלל מנין המצוות, ומשמע שחיובו הוא מן התורה, אך הרמב"ם בספר המצוות (ריש שורש א) וכן הרמב"ן שם השיגו עליו, שהרי דוד המלך תיקן לאומרו, נמצא שאין זה מן התורה. וכתבו ליישב, שבאמת חיוב מאה ברכות בכל יום הוא מן התורה, אלא שלא היו זהירים בזה עד שפרצה המגפה בזמן דוד המלך, והוא עמד וחזק את הדבר שהכל יקיימו תקנה זו. וכנראה שראה ברוח קדשו שהמגפה היתה על שזילזלו בחיוב זה. וכיון שהוא חזק את הדבר נקראת התקנה על שמו. אבל אין הכי נמי עיקר דין מאה ברכות בכל יום הוא מן התורה. וכיוצא בזה כתב בשבלי הלקט (סי' א) ובספר המנהיג (עמ' ו) דמסורת בידינו מאבותינו למשה מסיני שיש לברך מאה ברכות בכל יום, מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים. ונראים הדברים שאחר שיסדם משה רבינו, שכחום וחזרו ויסדם דוד המלך, כפי מה שראה שהיו מתים, ושוב שכחום וחזרו חכמי התלמוד ויסדום, כמפורש בגמרא (ברכות ס ע"ב).

ובשדי חמד (מערכת ח' כלל לד) הביא בשם דובב שפתי ישנים, שלדעת רש"י הוא מן התורה, אבל לדעת התוס' הוא מדרבנן. ומרחן החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' נ) העלה דלכאול עומד כל ענין מאה ברכות הוא רק מדרבנן, ואפילו לבעל הלכות גדולות שמנה את מאה ברכות